

Микола Кордон
(м. Житомир)

ОСВІТА УКРАЇНИ В 1917 - 1920 РР.

У період Української Народної Республіки були спроби створити власну систему освіти, яка базувалася на принципі націоналізації, відповідно до якого кожна нація, яка жила в Україні, мала право навчати своїх дітей рідною мовою.

Примітною ознакою того часу стало відкриття українських шкіл. Протягом 1917-1918 навчального року в Україні відкрилося 30 українських гімназій, переважна більшість яких діяла по селах. Вивчення української мови, літератури та історії було обов'язковим у всіх середніх школах і гімназіях. Не заборонялося відкривати в них, за вимогою батьків-неукраїнців, класи з російською мовою навчання, а в російських гімназіях, де українці, становили меншість, класи з українською мовою викладання.

Дальшого розвитку українська освіта набула при гетьмані П.Скоропадському. Ішов процес українізації народної освіти, створення української національної школи, який започаткувала Центральна рада. Восени 1918 р. із 836 діючих тоді в Україні гімназій 150 були зукраїнізовані.

А першу українську гімназію було відкрито в Києві 18 березня 1917 р, її директором став відомий український педагог О. Холодний. Для незаможних учнів цих гімназій затверджувалося 350 іменних стипендій імені Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка та інших письменників і діячів культури. Було прийнято закон про обов'язкове навчання української мови та літератури, а також історії й географії України у всіх середніх школах.

Цими питаннями енергійно займався міністр освіти та мистецтв у гетьманському уряді М.П. Василенко.

За часів владування П. Скоропадського творилася мережа національної вищої школи. При міністерстві народної освіти під керівництвом академіка В. Вернадського виникла комісія у справі вищих шкіл та наукових інституцій. Законом від 17 серпня 1918 р. Київський український народний університет перетворювався на Київський державний український університет, який діяв паралельно з російськомовним університетом святого Володимира. Мовою викладання визнавала українську. До лав студентів було зараховано 3 тисячі осіб. Під університет віддали комплекс будинків артилерійського училища, а також земельну ділянку площею 26 гектарів.

Тим же законом від 17 серпня було засновано Кам'янець-Подільський державний український університет, куди записалося понад тисяча осіб. Його ректором став видатний культурно-освітній, державний і релігійний діяч, виходець із Житомирщини (народився в селищі Брусилів) І. Огієнко, який і відкрив в урочистій обстановці цей заклад 22 жовтня. Він постав як вогнище вищої української науки, перший національний ВНЗ, гордість України, символ її національного відродження.

У запрошенні на відкриття нового університету за підписом ректора І. Огієнка читаємо: "Новий університет, що вже з самого географічного положення найближчий до високої західноєвропейської держави, не буде звичайним університетом східного типу: при Кам'янець-Подільському Державному Українському Університеті закладається вперше на сході слов'янський богословський університет, і, крім того, на історико-філологічній факультеті вже відкрито дві нові національні кафедри: одна польської, друга єврейської літератури й історії. Вірний кращим традиціям європейських університетів, новий Кам'янець-Подільський Державний Український Університет матиме на цілі невпинну наукову працю на користь рідної української культури".

Серед перших професорів університету було немало тих, кого вдалося загітувати І. Огієнкові з Києва, інших міст України: Л. Білецький, Д. Дорошенко, В. Біднов, Є. Тимченко, письменник і поет В. Самійленко.

Університет залишився в спогадах сучасників І. Огієнка як "найсвітліше культурне діло 1917-1920 років", як факт утвердження української державності. Твердиня української науки, дітище І. Огієнка - Кам'янець-Подільський державний український університет проіснував - до 1921 р. Радянська влада реорганізувала його в Інститут народної освіти.

Услід за відкриттям Київського та Кам'янець-Подільського державних українських університетів на черзі стояло заснування таких же університетів у Харкові, Катеринославі та Одесі. Готувалося відкриттям університету в Полтаві. У Київському, Харківському та Одеському російськомовних університетах відкривли комплекс українознавчих кафедр

- української мови, літератури, історії й права. У приватному російському університеті в Катеринославі, заснованому влітку 1918 р., також мали відкрити дві кафедри з викладанням українською мовою. На одну з них було запрошено професора Д.І. Яворницького.

На Житомирщині перший вищий навчальний заклад - державний університет (тоді - інститут народної освіти) - було відкрито 16 жовтня 1919р. Серед його перших викладачів такі відомі педагоги і вчені, як М.П. Кудрицький і Є.О. Ненадкевич.

Отже, розвиток української освіти в 1917-1920 роках можна характеризувати як період її національно-державного відродження, започаткований демократичними перетвореннями з 1917 р., українською революцією.